

Tekijyyteen liittyviä ongelmia kaikilla tieteenaloilla

Ensimmäinen tieteellisen artikkelin tekijyyteen liittyviä eettisiä kysymyksiä analysoiva systemoitu katsaus julkaistiin äskettäin PloS ONE -verkkolehdestä (Marušić A ym. PloS ONE 2011;6(9):e23477. doi:10.1371/journal.pone.0023477). Kroatialaiset tutkijat kelpuuttivat katsaukseensa 123 artikkelia eri tieteenaloilta. Valtaosa tutkimuksista oli kysely- tai kuvailevia tutkimuksia, ja vain kahdessa oli satunnaistettu koeasetelma. Vanhin tutkimus oli vuodelta 1967 (Zuckerman H. Am Sociological Rev 1967;32:391) mutta yli puolet viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Erityisesti terveystieteissä tekijyyteen liittyvä tutkimus alkoi selvästi yleistyä 1990-luvulla.

Kirjoittajat tunnistivat artikkeleista neljä laajempaa teemaa: tekijyyden määrittäminen ja siihen liittyvät käytännöt (millainen osallistuminen oikeuttaa tekijyyteen), artikkelin kirjoittajien järjestyksestä päättäminen, eettiset ja epäeettiset tekijyyteen liittyvät käytännöt (missä määrin eettisiä periaatteita noudatetaan) sekä tekijyyteen liittyvät vallankäyttökysymykset, kun tutkimuksen tekemiseen osallistuu opiskelijoita tai muuta kuin tutkimushenkilökuntaa.

Kirjoittajat pystyivät tekemään meta-analyysin 14 julkaisusta, joissa tutkijoilta oli kysytty heidän omia tai muiden kokemuksia tekijyyteen liitty-

vistä väärinkäytöksistä. Keskimäärin 29 % vastaajista ilmoitti tällaisesta omakohtaisesta kokemuksesta. Määrä on yli kymmenkertainen verrattuna "klassisten" tutkimuksen väärinkäytösten kuten tulosten tehtailun, väärentämisen tai aineiston tarkoitushakuisen muokkaamisen yleisyyteen.

Tekijyyteen liittyviä väärinkäytöksiä ei välttämättä pidetä varsinaisina tutkimukseen liittyvinä rikkomuksina vaan eräänlaisena harmaana alueena. Niiden yleisyys kuitenkin huolestuttaa kroatialaistutkijoita. Koska tieteellisten julkaisujen määrä on tutkijan uralla etenemisen ja rahoituksen perusta, voidaan tekijöiden lisäilyä tai pois jättämistä pitää tieteellisenä huijauksena yhtä lailla kuin tutkimustulosten tehtailua tai väärentämistä.

Katsauksen mukaan tekijyyteen liittyvät eettiset ongelmat ovat yleisiä kaikilla tieteenaloilla, mutta ongelmien esiintymisessä havaittiin maantieteellistä vaihtelua. Väärinkäytökset olivat harvinaisempia sellaisissa lehdissä, joiden kirjoittajajoukko on enimmäkseen brittiläinen tai yhdysvaltalainen. Tällaisissa lehdissä väärinkäytösten esiintyvyys oli 23 %, kun muunmaalaisten kirjoittajien suosimissa lehdissä esiintyvyys oli 55 %. ■ PS